ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

2024 йил 28 июнь

Андижон шахри

Судья:.Ж.К.Мамитов

Андижон туманлараро иқтисодий судининг судьяси Ж.К.Мамитов раислигида, судья ёрдамчиси Э.Обидовнинг суд мажлиси котиблигида, даъвогар – Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси Андижон вилояти худудий бошқармасининг "SOHIB OMAD BARAKASI" масъулияти чекланган жамияти манфаатида жавобгар-"ZIYO-FAYZ SAXOVATI" фермер хўжалиги хисобидан 24 253 442 сўм жарима ва суд харажатларини ундириш тўгрисидаги даъво аризасига асосан қўзғатилган иктисодий ишни жавобгар-фермер хўжалиги рахбари Х.Раимов, вакили К.Саиткулов(ишончнома асосида) хамда Андижон вилояти Фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари Кенгаши вакили (даъвогар-Ўзбекистон О.Шохобов(ишончнома асосида)ларнинг иштирокида Республикаси Савдо-саноат палатаси Андижон вилояти худудий бошқармаси ва даъвогар жамият вакиллари иштирокисиз) Андижон туманлараро иктисодий судининг 3-суд мажлислари залида ўтказилган очик суд мажлисида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

даъвогар – Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси Андижон вилояти худудий бошқармаси "SOHIB OMAD BARAKASI" масъулияти чекланган жамияти манфаатида Андижон туманлараро иктисодий судига даъво ариза билан мурожаат этиб, жавобгар – "ZIYO-FAYZ SAXOVATI" фермер хўжалиги хисобидан 24 253 442 сўм жарима ва суд харажатларини ундиришни сўраган.

Даъвогар—Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси Андижон вилояти худудий бошқармаси даъво аризада иқтисодий ишни палата вакили иштирокисиз кўриб чикишни сўраган.

Шунингдек, муқаддам ўтказилган сайёр суд мажлисида даъвогар вакиллари иштирок этган бўлиб, ушбу кунги суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда хабардор қилинган бўлсада, даъвогар-жамият вакиллари узрли сабабларсиз суд мажлисида иштирок этмаганлигини инобатга олиб, суд ишни Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси(бундан буён матнда ИПК деб юритилади)нинг 170-моддаси тартибида Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси Андижон вилояти ҳудудий бошқармаси ва даъвогар жамият вакиллари иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топади.

Суд муҳокамасида иштирок этган жавобгар фермер хужалиги раҳбари ва вакили уз курсатмаларида даъво аризага нисбатан эътирози йуҳлиги, ҳаҳиҳатда фермер хужалиги томонидан пахта хом-ашёси даъвогар жамиятга тулиҳ етказиб берилмаганлиги, бунга ҳосил етиштиришда юзага келган муаммолар, жумладан, уруғ ва дори воситалари уз ваҳтида етказиб берилмаганлиги, об-ҳавонинг узгариши, сув таъминотида етишмовчиликлар ҳам уз таъсирини курсатганлигини маълум ҳилиб, ундириш суралган жарима миҳдорини ҳонун талаблари доирасида камайтириш туҳрисида ҳал ҳилув ҳарори чиҳаришни суради.

Суд мухокамасида иштирок этган Андижон вилояти Фермер, дехкон хужаликлари ва томорка ер эгалари Кенгаши вакили уз курсатмасида фермер

хўжаликлари хосил етиштириш жараёнида ҳақиқатда муаммоларга дуч келишаётганлиги, ўз ўрнида кластер жамиятлар томонидан фермер хўжаликлари ҳақдорликлари ўз вақтида тўлаб берилмаётганлигини маълум қилиб, ундириш сўралган жарима микдорини қонун талаблари доирасида камайтириш тўғрисида қарор қабул қилинишини сўради.

Суд ишдаги мавжуд ҳамда тақдим этилган ҳужжатларни ўрганиб чиқиб, процесс иштирокчиларининг кўрсатмаларини тинглаб, қуйидагиларга кўра даъво аризани қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Хусусан, такдим этилган хужжатларга кўра даъвогар ва жавобгар фермер хўжалиги ўртасида 2022 йил 20 сентябрь куни тузилган "Пахта хом-ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш" бўйича 7-сонли контрактация шартномасига кўра жавобгар-фермер хўжалиги даъвогарга 77,7 тонна пахта хом ашёсини етказиб бериш, даъвогар эса махсулотни қабул қилиб олиш ва ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шунингдек, шартномага кўра даъвогар томонидан фермер хўжалиги томонидан етиштириб топшириладиган пахта махсулоти учун бўнак пуллари тўлаб берилган бўлсада, жавобгар фермер хўжалиги томонидан шартнома шартлари тўлик бажарилмай, 68 878 кг микдорида пахта хом ашёси етказиб берилиб, 8 822 кг микдоридаги пахта хом ашёси етказиб бериш мажбурияти бажарилмай қолинган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.1-бандига кўра 1 тонна пахта хом ашёсининг ўртача харид нархи 9 890 000 сўм микдорида белгиланган бўлиб, шартноманинг 5.2-бандида эса тарафлар жарима микдорини ўртача харид нархидан келиб чикиб хисобланиши, хўжалик томонидан харидорга топширилмаган махсулот кийматининг 30 фоизи микдорида жарима ундирилишига келишилган.

Мазкур шартнома талабларидан келиб чиқиб, даъвогар етказиб берилмаган хомашё қийматининг 30 фоизи 24 253 442 сўм миқдоридаги жаримани жавобгар хисобидан ундириш мақсадида палата кўмагида судга даъво аризаси киритилган.

Шу ўринда, Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодекси(бундан буён матнда ФК деб юритилади)нинг 234-моддасига кўра мажбурият-фукаролик хукукий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (карздор) бошка шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, хизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса-қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошка асослардан келиб чиқади.

ФКнинг 236-моддасига кўра мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эсаиш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Ушбу Кодекснинг 237-моддасига кўра мажбуриятни бажаришдан бир томонлама бош тортиш ва шартнома шартларини бир томонлама ўзгартиришга йўл кўйилмайди, конунчиликда ёки шартномада назарда тутилган холлар бундан мустасно.

ФКнинг 465-моддасига кўра, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги махсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид қиладиган шахсга тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади,

тайёрловчи эса бу махсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Мазкур Кодекснинг 466-моддасига асосан қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи ўстирилган (ишлаб чиқарилган) қишлоқ хўжалиги маҳсулотини тайёрловчига контрактация шартномасида назарда тутилган миқдор ва ассортиментда топшириши шарт.

ФК 449-моддасига кўра, сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар хакини шартномада назарда тутилган хисоб-китоблар тартибига амал килган холда тўлаши лозим.

ФКнинг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган такдирда, мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Ушбу Кодекснинг 260-моддасига кўра қонунчилик ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

Неустойка тўлаш ҳақидаги талаб бўйича кредитор ўзига етказилган зарарни исботлашга мажбур эмас.

Неустойка билан фақат ҳақиқий талаб таъминланади.

Агар қарздор мажбурият бажарилмаганлиги ёки лозим даражада бажарилмаганлиги учун жавобгар бўлмаса, кредитор неустойка тўлашни талаб килишга хакли эмас.

Кодекснинг 261-моддасига кўра неустойка жарима ёки пеня шаклида бўлади. Қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган ҳолларда тўлайдиган ва, қоида тариқасида, қатьий пул суммасида ҳисобланадиган неустойка жарима ҳисобланади.

Қарздор мажбуриятларнинг бажарилишини кечиктириб юборганида тулайдиган ва утказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган неустойка пеня ҳисобланади.

ФКнинг 326-моддасига кўра агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак.

Суд алохида холларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини хисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш хукукига эга.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 15.06.2007 йилдаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари хакида" ги 163-сон Қарорининг 4-бандида, ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга хакли эканлиги, шу билан бирга неустойканинг энг кам микдори ФКнинг 327-моддасида курсатилган фоизлар микдоридан кам бўлмаслиги лозимлиги эътиборга олиниши кераклиги, ФКнинг 327-моддасига кўра, фоизлар микдори кредитор яшайдиган жойда, кредитор юридик шахс бўлганида эса, унинг жойлашган ерида пул мажбурияти ёки унинг тегишли қисми бажарилган кунда мавжуд бўлган банк фоизининг ҳисоб ставкаси билан белгиланиши, қарз суд тартибида ундириб олинганида суд кредиторнинг талабини даъво қўзғатилган кундаги ёки қарор чиқарилган кундаги банк фоизининг ҳисоб ставкасига қараб қондириши мумкинлиги, ушбу қоидалар қонунда ёки шартномада бошқа фоиз микдори белгиланган бўлмаса қўлланилиши юзасидан тушунтириш берилган.

Мазкур ҳолатда, суд даъвогарнинг манфаатлари ва жавобгарнинг мулкий аҳволини инобатга олиб, жарима ундириш талабини қисман 12 126 721 сум миқдорида қаноатлантириш, талабининг қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддасига кўра суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бироқ унинг миқдори қонунчиликда белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши ҳисобга олинмаган ҳолда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан ҳолда, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

Ўзбекистон Республикаси "Давлат божи тўгрисида"ги Қонунининг 9-моддаси, 1-қисми, 2-бандига кўра Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси ва унинг худудий бошқармалари-палата аъзоларининг манфаатларини кўзлаб қилинган даъволар юзасидан иктисодий судларда давлат божи тўлашдан озод қилинганлиги инобатга олиниб, даъво аризаси олдиндан давлат божи тўловисиз иш юритишга олинган.

Баён этилганларга асосан, суд суд харажатларини муҳокама этган ҳолда низо жавобгарнинг айби билан юзага келганлигини инобатга олиб, суд харажатларини жавобгар ҳисобидан ундиришни лозим топади.

Бинобарин, юқоридагиларга кўра ҳамда Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 170, 176, 177-моддаларини қўллаб, суд

қарор қилади:

даъво ариза қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар-"ZIYO-FAYZ SAXOVATI" фермер хўжалиги хисобидан:

даъвогар-"SOHIB OMAD BARAKASI" масъулияти чекланган жамияти фойдасига 12 126 721 сўм жарима ва 34 000 сўм почта харажати;

Республика бюджети, суд ҳокимияти органлари фаолиятини ривожлантириш жамғармасига 485 068,84 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Хал қилув қароридан норози томон бир ой муддатда Андижон вилоят судига апелляция шикояти, прокурор протестительных кин.

Раислик қилувчи, судья

Ж.К.Мамитов